بیرکردنەوە لە مەستی … کارا فاتیح

بۆ هاوڕێم: شەهباز مەحموود

بە پێچەوانەی دیدی تەقلیدی و دینییەوە، مەستبوون جۆرێك نییە لە بێئاگایی بەڵکوو جۆرێکە لە بەئاگابوون، بەڵام بەئاگابوون بەرانبەر بەشە تاریك و عاسییەکانی جەستە و ڕۆح، ڕووناککردنەوەی پانتاییی تر کە لە ساتی نامەستیدا بەو شێوەیە ڕۆشن نیین. مەستبوون بەئاگابوونە بە دیوی ناوەوەی جەستە و ڕۆح نەك جیهانی دەرەوە، بەڵام ئەو بەئاگابوونەوەیە تیشکدانەوەی بە سەر جیهانی دەرەوە دەبێت و ڕیتم و ڕۆتینی تێك دەدات، یان دەبێتە مەترسی بۆی.

کاتێك دین مەی حەرام دەکات، یان سیستم یاسا و ڕێسای مەرجی تەمەن و کات و شوێن و…هتد، ـی بۆ دادەنێت، پاساوگەلی وەك زیانی بۆ تەندروستیی بەکارھێنەر و باری ئاسایی خەڵکی تر و…هتد دەھێننەوە، بەڵام ڕاستییەکەی ئەوەیە بەم حەرامکردنە شەریعەت و یاسا دەیانەوێت، مرۆڤ لە مەستی و جیهانی مەستان و لەوێشەوە لەو ھۆشیارییە تایبەتە داببڕن کە لە ساتی ئاساییدا زەحمەتە ھەیبێت، ھۆشیارییەك گومان و پرسیاری ترسناك بەرەو ڕووی بیرکردنەوەی ئاسایی دەکاتەوە، دەنا دەزانن خواردن و خواردنەوە زۆرن کە وەك مەی و بگرە زۆرتریش بۆ تەندروستی مەترسیدارن و زۆربەی تاوان و دەستدرێژیی مرۆڤ بە سەر ئەوانی تریش لە دۆخی نامەستیدا دەکرێن.

مەستبوون چالاککردنەوەی نەست و ھێنانە پێشەوەیەتی، نەستیش لەگەڵ سیستم و جیهان و بیرکردنەوەی باودا ڕێك نییە، چەپاندن و بیرکردنەوەی داخراو و حەرامەکانی دین و یاسا دیار و نادیارەکانی سیستم، نەستیان کردوە بە شوێنی شاردنەوە و ناشتنی ئەو ئایدیا و بیرکردنەوە و ئارەزوو و غەریزانەی لە ناو ئەو جیهان و سیستمەدا قبوڵکراو یان ئاسایی نیین و لە باشترین حاڵەتدا ئارایشتکردن و یاسا و نەرمکردنەوە و خۆگۆڕینیان پێویستە بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی بێ زیان جارجار بێنە دەر.

کە مەستبوون ئەم ڕووبەرە چالاك دەکات و ڕۆشنایی دەخاتە سەر، ئەم ڕووبەرە ھێندە بەرتەسك نییە، تا تەنھا بە وڕێنە، جنێو، پیسوچەپەڵی، شەڕ و خۆئازاردان و زیان لە خەڵك و خۆ، گوزارشتی لە

بکرێت، بەڵکوو تەنها عەقڵی دینی و سیستەم ئەم جۆرە شوناسە بە مەستی و چالاککردنەوەی ڕووبەری نەست دەبەخشێت، هەر خۆیشی ڕەواج و ئیعتبار بە ئەم جۆرە مەستییە دادەنێن، بە ئەوەی ڕەهەندی قووڵی ئەو ئاگاییە ترسناکەی لە مەستییدا هەیە و دەبێتە لانکی پرسیار و گومان بە سەر سیستەم و دین بە بەها بکات و بە تەواوی کاڵی بکاتەوە و لە مەستی بیکاتە دەر.

مەستی جۆرەکە لە هۆشیاربوونەوە بەرانبەر ئەو ملکەچییەی مرۆڤی کردوەتە کۆیلەی هێزی بانسروشتی و کەلتووری بازاڕ، کە لە سایەیدا ژیانی بوەتە چەند فۆڕم و هیوایەت و خەونێکی سادە و تەنها بە بەدەستهێنانی کەمەڵێك پێداویستی و ئاییندەی ساکار یان پاداشتی ئەو دونیا بژی، کە هەر خودی سەرمایەداری کردوونیەتە پێداویستی و ژیانی مرۆڤیان لە ناو ئەم بازاڕەدا ون کردوە و لە ڕەهەندی گەردوونیی داماڵیوە، مرۆڤی ئێستا کەمتر لەو سەرەداو و ڕایەڵانە دەگرێت، کە بەرەو ڕەهەندە ڕازئامێز و نهێنی و نادیار و قووڵەکانی ناخی خۆی دەیانبات، بەڵام مەستی دەتوانێت و دەشێت ئەم کارە بکات، بە ئەوەیش نەیکات، بازاڕ و سەرمایە، مەی و مەیخانەکان سەرتاپا لە ڕەهەندێکی مادی و سەرمایەگوزاری هەڵدەکێشن و پێشبڕکێی نرخ و خزمەتگوزاری دەخەنە سەر جۆرەکانی مەیی و مەیخانەکان و کوالیتییان، دیدی تەقلیدی و دینییش مەی دەکەنە سەرچاوەی ئاشووب و زیان و مەیخانەکان دەکەنە مەڵبەندی بڵابوونەوەی تاوان و ناپاکی، هەر ئەم دوو جۆرە ڕێگری و حەرامکردنەیشە مەی و مەیخانەکان شیرین دەکەن تا لە ڕەهەندی مەستیی حەقیقی دایبماڵن، مەیخواردنەوە وەك جۆرێك لە تاقیکردنەوەی حەرام یان بێگوێیی دینی سەیر بکرێت، یان وەك جۆرێك لە نمایشی ژیانی تایبەت سەرنج بدرێت و مەستی بکرێتە خۆنمایشکردن و ڕۆتین و کاتبەسەربردن و پێویستیی پڕکردنەوەی هەندێ بۆنە و دانیشتن و تێکەڵکردنی بە ڕابواردن و فەوزا و ڕشانەوە و کردنی بە بابەتێك بە باسکردن و خۆهەڵکێشان و مەدەل و چاولێکەری، بەمەیش بەتەواوی مەستی لە ڕەهەندی ئاگاییی قووڵ بە جیهانی پەنهانی ڕۆح و جەستە بەتاڵ دەکرێتەوە، مەستی دەکرێتە حاڵەتێك بۆ خۆنمایشکردن و ئەوەی لێی دەمێنێتەوە تەنها پاشەرۆ و پیسی بێت، ئەمڕۆ سیستەم تەنها ئەو شتە بە دیوی پەنهان و نائاشکرای مرۆڤ دەزانێت کە سایکۆلۆژیای باو و تەقلیدی ناو لێ دەنێت نەست و تەنها لەوەدا سادە و کورتی دەکاتەوە کە دەبێتە پاڵنەری کاری خراپ و دزێو و دەزینەوەی هۆکاری هەندێك یان زۆربەی یان هەموو ڕەفتارەکانی مرۆڤ.

ئاشکرایە ڕەخنەگرتن لە سیستەم و هەوڵی لەقاندن و خستنی پایەکان، تەنها بە خۆپیشاندن و هێرش و بەرکەوتنی فیزیکی ناکرێت، بەڵکوو سەرەتا کرانەوەی سنوری بیرکردنەوە و ئەندێشە و خەیاڵ ڕۆڵ دەگێڕن، مەستییش دەلاقە و ئاسۆیەکە بۆ ئەو کردنەوەیە و شکاندنی بەربەستەکانی بەردەم بیرکردنەوە، شکاندنی بەربەستێك کە لای سارتەر بۆ بیرکردنەوە لە ئازادیی وجوودیی مرۆق بەرجەستە بووە و لای بیریاران و فیلەسووفانی تر بە چەشنی تر.

ئەوەی دین حەرامی دەکات، بە بیانووی زیانی بۆ تەقوا و خواپەرستی و ئاشووبنانەوە لە نێو موسوڵماناندا… هتد، هەر خودی ئەم حەرامکردنە مەی لە قوڵاییی بیرکردنەوەی موسوڵماندا شیرین دەکات و بەوەی جارێك بە تاقیکردنەوە حەرام و جارێك بە نەشئەی دووبارە گێڕانەوەی بۆ بەر قاپی خودا و وازهێنان لە مەیخواردنەوە، دەیەوێت بایەخی مەستی بهێنێتە خوار و تەنها وەك کارێك کە پیسوچڵەی و گەلی و بێئاگایی و زەرەری مادی و دەهێنێت، ئەمەیش وا دەکات مەیخۆر تەنها وەك جۆرێك لە ناگوێڕایەڵی و دەستبردن بۆ حەرامێك مەی تاقی بکاتەوە و هەندێ جار بگاتە ئاستی زیادڕەوی و بەدمەستی و تاقیکردنەوەی هەموو ئەو پێشبینییانەی دین بە حەرامکردنەکەی باسی دەکات، بەمەیش دین دەیەوێت بە فیعلی مەستی بکاتە حاڵەتی بێئاگایی مرۆق بەرانبەر بە ناوەوە خۆی و دەرکەوتنی ئەو ڕووبەرانەی نەست کە ڕووی بەزراو و ناشیرنییان لە دیدی کۆمەڵگەوە هەیە.

مەستی نانووسرێتەوە، ئەوانەی مەستی دەنووسنەوە خۆیان مەست نین، یان مەست بوون و ئێستا بەری داون دوای مەستی لە ژێر کاریگەریی ئەو چێژەی لە مەستی وەریان گرتوە، باسی مەستی دەکەن، ئەوان باسی ئەو جیهانە دەکەن کە خۆیان ئەو کات دروستیان کردوە، نەك خودی مەستی خۆی، بۆیە باسکردنی مەستی وەك باسکردنی عەشق و خەم درۆیەکی گەورەیە، شاعیران وەك چۆن بە باسی عەشق دەیانەوێت گرێیەکی غەریزی بشارنەوە و ڕەهەندێکی قووڵ و پرسێکی گەورە و پیرۆز بە زەروتنەکانیان ببەخشن، بە باسی خەمیش ڕەهەندێکی مرۆیی و کاریگەر و ئیستاتیکیی ساختە دروست دەکەن، بە باسکردنی مەستییش خودی مەستی لەکەدار و بێ بەها دەکەن و دەیکەنە بەهانەی دروستکردنی دۆخێك بە بۆ باکردنی خەیاڵ و حەز و دونیای وەهمییان.

ئەم باسە پێشەکییەکە و درێژەی هەیە…

ڕانانێکی خێرای ڕۆمانی تواوەی عەباسی مەعروفی … سەدیق سەعید ڕواندزی

هەرکاتێك ڕۆمانێك دەخوێنمەوە کەباسی زیندان و فەزای زیندان و دۆخی سایکۆلۆژی مرۆڤ لە زیندان بکات، یەك ڕاست قسەیەکی(محمد ماغوت)ی شاعیری سووریم بیردێتەوە کە لە دیمانەیەکیدا دەڵێ:(لە زیندان هەست کرد شتێك لەناخم شکا) ئیدی دوا ئەوەو تا دەشمرم هەست بەوشکانە دەکەم، گەرچی ناشزانم چیبوو شکا. ئەمە وەك دەربڕینێك بۆ کەشی زیندان، کە مرۆڤ زۆرجار لە بوونەوەرێکی میهرەبان، بەتواناو ئیرادە و خۆشەویست و کۆمەڵایەتی، دەیکاتە بوونەوەرێکی دیکە، کەتەنها هەناسە دەدات و بە جەستە زیندووە. دەنا بە ڕوح دەمێکە تێکشکاوە. ئەگەر لە دنیای پێشکەوتوودا زیندان نێوەندێك بێت بۆ سەر لەنوێ ڕاهێنانەوەی مرۆڤە تاوانبارەکان بۆ نێو کۆمەڵگە و ئاشتکردنەوەیان لەگەڵ ژیان و دەوروبەر، ئەوا لەوڵاتە دواکەوتووەکاندا، زیندان شوێنێکە بۆ تێکشکاندنی مرۆڤەکان و هەلابەهەلاکردنیان تاڕادەی کوشتن و هەموو جۆرە ئازارێکی هێقیانە.زۆردوور ناڕۆین و بەعسمان لە بەرچاوە. لەو سۆنگەیەشەوەیە دەبینین، کە بەشێك لە ڕۆمانووسە عێراقی و عەرەبییەکان، ئەو ئازارانەی خۆیان لە زینداندا کردتە دەقی ئەدەبی و بەزمانی نووسین لەو ئازارانە دواون. وەك: ڕۆمانی(شەماعیە)ی ڕۆمانووسی عێراقی(عەبدولستار ناسڕ)وڕۆمانی(قەپێلك) ڕۆمانووسی سووری(مستەفا خەلیفە).

کە هەردووکییان باس لە زیندان دەکەن. گەرچی بڕواشم وایە نووسین چەند قوڵ و کاریگەریش بێت، هێشتا ئەستەمە جێگەی گوزارشتێکی ڕاستەقینەی ئازاری زیندانیکردنی زیندانیکراوێك، بگرێتەوە. کەلەکاتی لێکۆڵینەوەو ئەشکەنجەدان و شکاندنی شکۆی کۆمەڵایەتی و مرۆییانەی،ڕووبەڕووی دەبێتەوە.کاتێ ڕۆمانی (تواوە)ی عەباسی مەعروفیش دەخوێنینەوە، جارێکی تر بەرهەمان چیڕۆکە دڵتەزێنەکانی زیندان و فەزای زیندان دەکەوین. ئەو کورتە ڕۆمانە، سەرگوزشتەی مرۆڤێکمان بۆ باس دەکات کە ناوی(ناسری ئەسفاری)یەو لەلایەن

دەسەڵاتدارانی ئێرانەوە، بۆ ماوەی سێ ساڵ، بێ ساغبوونەوەی هیچ تۆمەتێك لە سەری، زیندانیدەكرێت. لەو ماوەیەدا، ئەسفاری هەرچی ئازارو تێهەڵدانی زیندان هەیە لە ئەشكەنجەدانی روحی و جەستەیی و هەموو شێوەكانی ئازاردان دەبینێت. تۆمەتەكان بۆ زیندانیكردنی ئەسفاری، بێ شومارن، وەلێ بەڵگە و ساغبوونەوەكان بوونیان نییە. دەمێك بە تۆمەتی ئەندام لە شانەیەكی نهێنی، دەمێك بە نووسەری كتێبە یاساغەكان، دەمێك بە تلیاك و بازرگانیكردن بەو كارە تۆمەتباری دەكەن. وەلێ هەموو كات ئەو بێ تاوانی خۆی لەو كارانە دەردەبڕێت.

بۆماوەی سێ ساڵ لەنێو ئەو ئازارانە و ئازاری هاوزیندانییەكانی دەمێنێتەوە. ئەو، ئەو ژیانەی خۆی و كەسانی دیكەی نێوان زیندان، بە ئیبراهیمی نێو ئاگر دەچوێنێت. وەك هێمایەك بۆ ئازارو ئەشكەنجەكان.دواجار لێكۆڵەرداوای لێدەكات لە بارەی كەسێكەوە كەهاوڕێی ئەو بووەو ناوی ئازادە قسەی بۆ بكات. یان ڕوونتر بڵێین ئیعترافی لە سەر بكات.

ئەو كەسە دەكەن بیانوویەك بۆ ئەوەی هەموو ڕۆژلێكۆڵەرو مەئمورەكان و جەلادەكانی زیندان ئازاری بدەن. تا ئەوڕادەیەی هەموو جارێك بەهۆی ئەو ئازارانەوە دەگاتە ئاستی مردن. ئەسفاری بۆ ئەوەی كۆتایی بەو ئازارانەی بێنێت، ڕۆژێك بە گاڵتەوە بە مەئمور دەڵێت: كە ئەو ئازاد دەناسێت و ئەندامی گرووپێكی نهێنییە و تەقینەوەیەكیشی ئەنجام داوە. لێكۆڵەر بە ئەسفاری دەڵێت: ئەمەش ئەوەمان دەویست تۆبۆچی خۆت ئازار دەدەی؟ بەڵام دواجار ئەسفاری پێیان دەڵێت: كە ئەو ئەوحیكایەتەی بۆیە هەڵبەستووە تاكو كۆتایی بە ژیانی بێنن. دەنا چ كاری بەو كەسەوە نییە.بەڵام لە بڕی ئەوەی هەموو ڕۆژێك لە زیندان بمرێت، ئەوا بابە یەكجاری كۆتایی بە ژیانی بێنن.

بەڵام ئەوان بەردەوام دەبن لە ئازاردانی. دوای ئەوەی بێئومێد دەبن لێی،لەوەی كەهیچ شتێك بدركێنێت، بەم جۆرە دوای سێ ساڵ پێی دەڵێن: بەهەڵە تۆمان گرتووەو ئەوجۆرە هەڵانە هەردەبن. بەهیچ شێوەیەكیش نابێت دوای ئازادكردنت لە زیندان، ئەو ڕووداوە بۆ هیچ كەسێك باس بكەیت. بژە وەك ئەوەی هیچ ڕووینەدابێت. ئەسفاری لە زیندان ئازاد دەبێت، بەڵام كام ئەسفاری؟ ئەوئەسفارییەی هەرگیز وەك پێش زیندانیكردنەكەی نییەو خێزانەكەی پێی دەڵێت: جاران یەك ئەسفاری هەبوو، ئێستا بووە بەدوان. ئەمەش وەك ئاماژەیەك كە زیندان چۆن ئەو مرۆڤەی گۆڕی و ژیانی وێرانكرد. ئەسفاری دوای

ئەوەی لە زیندان دەردەچێت، ژیانی خۆی لەوپەڕی بێ بەهایی و بێ مانایی دەبینێت. ئەوهەرگیز جارێکی ترنابێتەوە بەمرۆڤەکەی پێش زیندانیکردنی. بۆیە دەڵێت: (ژیان لای من وەك بینایەکی کۆن وایە،کەسەیری هەر شوێنێکی دەکەی خەریکی داڕمانە). یاخود لەشوێنێکی دیکەدا دەڵێت: (هەست دەکەم عەلاگەیەکی پێلەخۆڵم و هیچ کەناسێك هەڵمناگرێت).زیندان ئەو مرۆڤە دەگۆڕێت بە بوونەوەرێك، کە ئیدی ژیان و بوونی لە بەرچاو دەکەوێت.

هاوشێوەی پاڵەوانی ڕۆمانی قەپێلك. ئەویش دوای ئەوەی لە زیندان ئازاد دەکرێت، هەست دەکات ژیان بۆ ئەو هیچ ماناو بەهایەکی نەماوە. بۆیە جارێکی تر حەزدەکات بچێتەوە زیندان. کاتێکیش دەزانێت ئەمە نابێت، ئیدی بەتەنها لە خانووێك دەژیت و خۆی دادەبڕێت لە هەمووشتێك. لە ڕۆمانی تواوەشدا، خوێنەر هەست بە ماهیەتی ڕاستەقینەی زیندان لەوڵاتە دواکەوتووەکان دەکات. لەم جۆرە وڵاتانە، زیندان جەهەنەمێکی دیکەیە. فابریکایەکە بۆ تاقیکردنەوەو ڕاهێنانی مرۆڤ لە سەر هەمووجۆرەکانی ئەشکەنجەدان. تا ئەوئاستە مرۆڤ بێ بەها دەکەن، کە ئیدی هەرگیز نابنەوە بە مرۆڤە ئاساکانی پێش زیندان. کاتێ لە خوێنەوەی ئەو کورتە ڕۆمانە بوومەوە،هەم ئازارم چەشت، هەمیش چێژ. ئەو ڕۆمانە لە کاتی خوێنەوەی بەهۆی بەرکەوتنی بەوهەموو دیمەنەتراژیدیانەی نێو زیندان و ژیانی ئەسفاری، ئازار دەچێژێت. هاوکات چێژیش لەخوێنەوەی وەردەگرێت. چونکە ڕۆمانێکی پوخت و کورتەو بەزمانێکی کوردیانەی سادەو جوان، وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی…

*پەراوێز/ تواوە/ ڕۆمان نووسینی(عەباسی مەعرووفی)/ وەرگێڕانی(ڤیداقادری)/بڵاوکراوەی دەزگای سەردەم 2017…

ئەرشیفخانەکانی ئەوان و خەمساردی ئێمە … ئیسماعیل

تەنیا

لە کاتێکدا کە ئێمە لە ڕۆژگارە سەختەکاندا، لە ئەنجامی هەژاری و نەخوێندەواری و قەدر نەزانین و، فشاری زۆری داگیرکەران و نەبوونی کەرەستەی پێویست و لەبار نەبوونی زەمینە، بەشێکی زۆری ئەو مەتریال و ڕوداوانەی کە مێژوو دروست دەکەن، لە دەستمان داون… ئەوە، بێ ئەوەی خۆمان پێبزانین، بەشێکی زۆریان بە زمانە زیندووەکانی جیهان، تۆمار کراون و، بوونەتە دیکۆمێنتی نێو ئەرشیفخانە دەوڵەمەندەکانیان. لەم ڕۆژانەدا، کە سەیری کتێبخانە بچووکەکەی هاوڕێیەکم لە ئەڵمانیا دەکرد، کەسێک کە تەمەنی خۆی لەم وڵاتەدا بەسەر بردووە، کۆمەڵێک بڵاوکراوەو دیکۆمێنتی نایابی پاراستووە. بە ڕێکەوت، چاوم بە گۆڤارێکی ئەڵمانی کەوت، کە هەموو بابەتەکانی ئەو ژمارەی تایبەت بوون بە ڕوداوەکانی کوردو کوردستان. ئەم گۆڤارە ناوی (پۆگرۆم) بوو، کە بە مانای (چەوسانەوە)، دێت.

پۆگرۆم، گۆڤارێکی وەرزیی بووەو ڕێکخراوی بەرگریکردن لە نەتەوە هەڕەشە لێکراوەکان، دەریکردووە. ئەو ڕێکخراوە مرۆڤ دۆستە، لە پێناوی پاراستن و دەستبەر کردنی مافی نەتەوە هەڕەشە لێکراوەکان، دژی ئیمپریالیزم و ڕەگەزپەرستی، خەبات دەکات. لقی تایبەتییان لە زۆر وڵاتانی جیهاندا، هەیە.

گۆڤارەکەیان، هەر ژمارەیەکی تایبەت دەکەن بە دەورکردنەوەو تۆمار کردنی مێژووی یەکێک لەو نەتەوە هەڕەشە لێکراوانە. ژمارە (٢٩ و ٣٠)، ساڵەی پێنجەم، کە لە یەک بەرگی قەبارە فۆلسکاب، بە (٧٤) لاپەڕە، بە زمانی ئەڵمانی، لە ساڵی ١٩٧٤ دا، دەرچووە. هەمووی تایبەتە بە مێژووی کوردو، ڕوداوەکانی هەڵگیرساندنەوەی شۆڕش لە نێوان حکومەتی عێراق و شۆڕشی کوردستان لە ئازاری ساڵی ١٩٧٤دا.

کۆمەڵێک ڕوداوی ئەوەندە وردو سەرنج ڕاکێشی تێدا تۆمار کراوە، کە دەیخوێنیتەوە، وا هەست دەکەیت خەڵکێکی سادەی لادێنشین، بە زمانە سادەکەی، ئەو ڕوداوانەی بۆ گێڕاویتەوە. وا لێرەدا، زۆر بە کورتی، باسی هەندێک لەو لاپەڕانە دەکەم؛

– لاپەڕە ١٣: گرنگترین ڕوداوەکانی مێژووی کوردی، بە شێوەیەکی گشتگیریی کورت و پوخت لە نێوان ساڵەکانی (١٨٣٤-١٩٧٠)دا، تۆمار کردووە.

– لاپەڕە ١٤-٢٢: ڕاپۆرتێکی دوورو درێژی لە سەر ڕوداوەکانی باکور و

ڕۆژئاوای کوردستاندا، بڵاوکردۆتەوە.

– لاپەڕە ٢٣: ڕاپۆرتێک لەسەر چالاکییەکانی پێشمەرگەکانی شۆڕشی ئەیلول و، وێرانکردنی گوندەکانی کوردستان، بە فڕۆکە لەلایەن ڕژێم و قەتلوعامکردنی خەڵکی سقیل لە نێوان ١١/٣/١٩٧٤ تاوەکو ٢٧/١١/١٩٧٤.
– لاپەڕە ٢٦: بابەتێک لەسەر چۆنیەتی هەڵگیرساندنەوەی شەڕ لە ئازاری دا ١٩٧٤.

– لاپەڕە ٣٢-٣٤: لیستێک لە ناوی ئەو گوندو شارو شارۆچکانەی کوردستان، کە ڕژێمی بەعس لە مایسی ١٩٧٤دا، بۆردومان و وێرانی کردوون… کە ژمارەیان پازدە شارۆچکەو، دووسەدو چوار گوندن. هەر بۆ نموونە ناوی هەندێکیان دەهێنین کە لە ڕاپۆرتەکەدا، ناویان هاتووە؛ (بێستانەی گەورە، بێستانەی گچکە، چەمرگە، بایزئاغا، جەلی، گۆمەشین، کەردز، سەر بە پارێزگای هەولێر. ماخۆبزنان، زەندۆڵان، سینەمۆکان، کۆمتان، سەر بە قەڵادزە. هەڵەدن، قەمچووغە، شەدەڵە، چوخماخ، مالومە، سەر بە پارێزگای سلێمانی. خاڵۆبازییان، قادرکەرەم، ڕێدار، باپیلان، سەر بە پارێزگای کەرکوک. زۆربەی گوندە وێرانکراوەکانیش، وێنەی تایبەتییان لەگەڵدا، بڵاوکراوەتەوە.

– لاپەڕە ٥٢-٥٥: بابەتێکی بە ناوونیشانی؛ (کوردەکان و شەڕێکی نوێ)، تێدا بڵاوکراوەتەوە، کە مەبەست لێی شۆڕشی ساڵی (١٩٧٤)ە.
– کۆمەڵێک وێنەی؛ (پۆلە پێشمەرگە، قوتابخانەو خوێندن لە ژێر سایەی شۆڕشدا، مستەفا بارزانی، بریندارەکان لە نەخۆشخانەکاندا، ژیانی لادێنشینەکان، وێنەی ئەو جانتا پڕ لە تەقەمەنییەی کە ڕۆژی٢٩/٩/١٩٧٢، کۆمەڵێک سیخوڕ ل□ بەرگی پیاوانی ئاییندا، ویستیان بارزانی ل□ بەین بەرن، گوندی سوتاو، پیاوێکی پیری ڕیش چەرموو لەسەر تەرمی نۆ لە خانەوادەکەی، چاپخانەی شۆڕش،.....تاد)، تێدا بڵاوکردۆتەوە.

– لە لاپەڕە (٥٣)، لە هەواڵێکدا هاتووە؛ ڕۆژی ٣٠/٤/١٩٧٤، پێنج قوتابی کورد، لە زانکۆی بەغدا، بە تۆمەتی پەیوەندی بوون بە شۆڕشی کوردەوە، دەگیرێن و لە سێدارە دەدرێن، کە یەکێک لەوانە کچێک بوو بە ناوی (لەیلا قاسم). هەر لەو لاپەڕەدا، لە هەواڵێکی دیدا هاتووە؛ ڕۆژی ١٤/٤/١٩٧٤، یازدە پێشمەرگە لەناو هەولێردا دەگیرێن و ڕەوانەی شاری بەغدا، دەکرێن…ئەوانە؛ بەدەم گوتنەوەی" بژی کوردستان، بژی بارزانی" ، چوونەتە ژێر پەتی سێدارەو، لە سێدارە، دراون.

بۆ کورتی؛ ئەگەر ئێمە شتێکمان لەباردا هەبێت و خەمساردی لێنەکەین، کەمێک خۆمان ماندوو بکەین، ئەوا؛ کەمێک دیکۆمێنت و بەڵگەو مەتریالی تایبەت بە مێژووی تۆمارکراوی خۆمان لەنێو ئەرشیفخانەو کتێبخانە گەورەو دەوڵەمەندەکانی ئەوروپادا، دەدۆزینەوەو بۆ سەرلەنوێ نووسینەوەی مێژووی خۆمان، سوودێکی زۆریان لێدەبینین. کەمێک دیکۆمێنت و مەتریالی تۆز لێنیشتوو لەسەر ڕەفەکان، چاوەڕوانی ڕووناکبیری زمانزانی ماندوونەناس، دەکەن، تاوەکو تۆزی چەندین ساڵەیان لەسەر بتەکێنن و، بۆ ساحێبیان، بکەنەوە…

ئیسماعیل تەنیا – هانۆڤەر

بۆچی شەرەکەی عەفرین زۆر جیاوازە ؟ … عیماد عەلی

سەرەتا دەبێت ئەوە بڵێین کە تا ئەمڕۆ عەفرین بەرەنگاری ئەم هێزە زەبەلاحەی ناتۆ بۆتەوە، کە ئەردۆغان بە خۆی و وڵاتەکەی و چەند هێزی بە کرێگیراوی هەیە راستەوخۆ هاتۆتە سەرخەت و شەرەکە دەبات بەرێوە، کەچی پێشترئیدعای ئەوەی دەکرد لەماوەی چەند سەعاتێکدا بۆ بەرەنگاری عەفرین و کوردستانی ڕۆژئاوا داگیر دەکەن، ئەوەی دەیبینین تا ئەمڕۆ هیچی نەکردووە و وەك دەڵێن مانگە شەو سەرلەئێوارە دیارە. ئەمەش شکستێکی گەورەیە و، هەر ئەمەش خۆی لە خۆیدا لە ئەمڕۆوە دەبێت بڵێین سەرکەوتنێکی گەورەیە و سەرەتای شکاندنی شکۆ و بوغرایی بیر و هێزی ئەردۆغانە لە ناوچەکەش بەگشتی، تەنانەت ئەگەر شارەکەش داگیر بکات. سەرەرای ئەوەی ئەمڕۆ شکستەکەی وا فەرزی کرد کە ئەردۆگان بڵێت لە شارەکە نامێننەوە، وەك خاڵێکی گەرانەوە بۆ شکستی گەورەی چاوەروانکراو.

عەفرین وەك شارێکی هاوشێوەی سەرجەم شارو ناوچەکانی کوردستان، هیچ جیاوازیەکی لەوانیتر نیە و، ئەگەر بەراورد بکرێت بە زۆرێکی تریش، تەنها ئەگەر لە ئاست گرنگێتی ستراتیجی جوگرافی لە قەراغی دەریا وەك دەروازەیەك نزیك بێت بەڵام بەقەد زۆریك لە شارەکانی تر لە

رووی جیۆپۆلەتیك و ئابووریەوە زۆر گرنگتر نیە. گرنگی لەرادەبەدەری عەفرین و ئەوەی دەگوزەرێت لەوەدایە کە لەم شەرەدا بێ سێ ودوو تورکیا راستەوخۆ و بە ئاشکرا و لەسەر زمانی سەرجەم بەرپرسانیەوە بە ئەردوغانیشەوە و بە شێوەیەکی زۆر درندانە شەری تورکیا کوردیان لەم ناوچەیە راگەیاند و ئێستا تەنیا شەری بەکرێگیراوانی تورکیا و کورد نیە وەك پێشتر، بەڵکو هەژمون و هەیبەت و سەروەری تورکیا بەم شەرەوە بەستراوەتەوە . ئەگەر تا دوێنی تورکیا لە رێگەی داعش و دارودەستەکەیەوە لە زۆر شوێندا شەری کوردی دەکرد، ئەمرۆ بە خۆی و تۆپ و تانك و فرۆکەکانیەوە لە شەری راستەوخۆی شەرڤانانێکدایە کە تەنها چەکی سوك و ناوەندی بەدەستەوەیەو تەنانەت هیچ هێزێکی دەرەکی وەك روسیا و ئەمریکا بونیان لەناوچەکەدا نیە بۆ ورەبەرزکردنەوە و، بەڵکو تەنانەت روسیا زەمینە سازیشی بۆ پێشرەویەکانی تورکیا کرد و هێزە رەمزیەکانی لەو ناوچەیە کشاندەوە، ئەمەش وەك هەڵکردنی گلۆپی دەستپێکردنی شەرەکە بۆ ئەردۆگان دەژمێردرێت و، تەنانەت ئەردوگان رێکەوتنی خۆی و پۆتینی لەم بارەوە راگەیاند.

ئەگەر سەرکەوتنی کورد لە کۆبانی بۆ کورد بە گشتی وکوردستانی رۆژئاوا بەتایبەتی گرنگی و رۆلێکی تایبەتی خۆی هەبوو لە زیاتر ناساندنی کورد وەك هێزی بەرەنگاری تیرۆر بە جیهان و لەبری ئەوان دژ بە تیرۆر وەستایەوە، ئەمرۆ شەری عەفرین نەك لەناوبردنی رێکخراوە تیرۆریستیەکان بەڵکو شکستی تیروریزمی دەوڵەتی دەردەخات و کورد دەگەیەنێتە قۆناغێکی ترەوە کە جێگەی لە هاوکێشە جیهانیەکان جێگیرتر دەبێتەوە و لە بەر کۆمەڵێك هۆکاری تازەی پاش شەری عەفرین هیچ هێزێك ناتوانێت بیسرێتەوە، لەوهۆکارانەش:

*کورد بە خۆی بێ پشت بەستن بە زلهێزەکان شەری گەورەترین هێزی ناتۆ دەکات لە ناوچەکەدا و تورکیا و بەکرێگیراوەکانی بە چەك و تەقەمەنیەکانی ناتۆ شەر دەکەن، کەچی ناتوانن پێشکەوتنەکانیان ئیدامە پێبدەن و لە زۆر ناوچە توشی شکستی گەورە بوون .

*تورکیا راستوخۆ بەشداری شەرەکە دەکات و بە شەرێکی یەکلاکەرەوە ناوزەدی دەکات، لە ئەگەری شکستخواردنی هەیبەت و شانوشەوکەتی ئەردوگان و وڵاتەکەی لە ئەرز دەدات شکۆیان دەشکێت و ئەمەش بۆ سەرجەم هاوکێشەکانی ناوچەکە خاڵی وەرچەرخان دەبێت.

*تورکیا ناتوانێت جاریکی تر خۆی لە رەتکردنەوەی ئەو تاوانانە بدات و لە بەرپرسیارێتی خۆی بدزێتەوە کە پێشتر دەیوت تەنها شەری رێکخراوە تیرۆریستەکان دەکات و بۆ هەمو لایەك دەیسەلمێنێت کە تاکە ئەولەویات و مەبەستی تورکیا لە سیاسەتەکانی دژایەتی و

شکستپێهێنانی کوردە لە ناوچەکەدا.

*بە سەرکەوتنی شەرڤانان و کورد لەم شارەدا ئاهێك بەبەر کوردانی هەرچوار پارچەکەدا دێتەوە، کە گیرۆدەی دەستی هەڵە و پەڵە و شکستی سەرکردایەتی کوردن لە باشوور و برین و شکۆ شکاوی کورد و بە تایبەتی پێشمەرگە لە کەرکوك تا رادەیەك سارێژ دەبێتەوە.

* شەرڤانان تەنانەت بەم شەرە سێ چوار رۆژەیەان تاوەکو ئەمرۆ نەك زیاتریش بکێشێت، تا ئێستا دەرسێکیان بە سەرکردایەتی کورد داوە کە یەکگرتویی و یەکێتی شەرتی سەرکەوتنە و هێزی گەل لە یەکێتیدایە لەبەرامبەر دوژمن و ئێستا ئەوە خاوەن ئیرادە و حەق و باوەر بە ماف و پرس و حەقیقەتی رەوایی پرسەکەمانە و بە باوەربەخۆبوون و بە چەخت کردن لە سەر داوای کورد بەخۆی سەردەکەوێت نەك پشت بەستن بە هێزی دەرەکی.

* ئەم شەرەی عەفرین بە تایبەتی دەبێتە دەرسێکی زۆر گەورە و گرنگ بۆ سەرکردایەتی کورد، کە یەك رەنگی و یەك دەنگی و یەك دەستی مەرجی سەرکەوتنە نەك ململانێی حزبی و شەخسی ودوو بەرەکی و هەوڵی بەدەستهێنانی دەستکەوتی حزبی و شەخسی سەرکردە لەسەر حسابی بەدەستهێنانی ماف و بەدیهێنانی پرسە گەورەکان گەلی کوردستان.

*بەرگری و بەرەنگاری کورد لە عەفرین دوا هەلی مانەوەی باڵایی روحی باوەر بە کوردبون و پرسی نەتەوەکەمان پێ دەبەخشێتەوە، کە توانای مانەوە و روبەروی سەرجەم نەهامەتیەکان هەبێت و لەم بارودۆخە زۆر ناسکەی کە لە کوردستانی باشوور روویدا و توشی شسکتبوین و بێ هیوایی بالی بەسەر گەلدا کێشا، ئەمرۆ بەم قارەمانێتیەی عەفرین کیێڤی ورەی سەرجەم گەلی کوردستان روو لەبەرزی دەکات و لە هەرەسی گەورەتر رزگارمان دەبێت.

*بە سەرکەوتنی کورد لە عەفرین، سەرکردایەتی کوردستان دەرسێکی تر وەردەگرێت کە بیرو عەقڵ و توانای سەرکردایەتی رۆژئاوا دەبێتە نمونەیەکی سەرکەوتوو و، ئەم سەرکردانەش دەکەونە سەر ئەمری واقیع کە دەبێت چاویان لێ بکەن و پشتیان پێ ببەستن و، هەنگاوی یەکەمی ناوەندێتی سەرکردایەتی سەرکەوتو بە خۆرسکانە رووە و رۆژئاوا خۆی فەرز دەکات و لە نێو میلەتیشدا عەقڵمەندی سەرکردایەتی رۆژئاوا وەك مەرجەعیەت بەیەکجاری دەسەلمێنرێت.

بۆیە سەرکەوتنی کورد لە عەفرین و تەنانەت بەرەنگاری و بەرگری لەم شێوەیە وا تائێستا چوارەمین رۆژە بەسەرکەوتویی دەیبەن بەرێوە،

ئەوەمان بۆ دەسەلمێنن کەئەوان لە گەڵ حزبەکانی بەشەکانی تری کوردستان جیاوازن و ئەوان دەتوانن بە توانای تایبەتی خۆیانەوە سەری کورد بەرز راگرن و ئەمرۆ بێت یان سبەی بیگەیەننە دوا مەنزڵگەی تایبەتی خۆی. بۆیە ئاواتەکانی کوردی سەرجەم پارچەکان بە شەر و دەرئەنجامی بارودۆخەکەی عەفرینەوە بەستراوەتەوە .